

Космарова Надія Анатоліївна,
к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки,
Мілько Вікторія Петрівна,
студентка

339.137: 621(477)

РОЛЬ МАШИНОБУДУВАННЯ В ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Конкурентоспроможна машинобудівна галузь виступає основою формування ефективної економіки будь-якої держави. Глобалізація та інформатизація соціально-економічних процесів зумовлюють значущість вироблення оцінки завдань та можливостей піднесення конкурентного потенціалу з урахуванням міжнародного досвіду та специфічних вітчизняних умов. Можна стверджувати, що від рівня розвитку машинобудування залежить промисловий потенціал держави, її конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, рівень соціального розвитку країни. Загальнотеоретичні питання міжнародної конкурентоспроможності, зокрема промисловості, машинобудівної галузі, та відповідні завдання, які постають у цьому контексті перед Україною, висвітлювалися у працях відомих вітчизняних вчених: О. Білоруса, В. Будкіна, І. Бураковського, В. Вергуна, О. Власюка, М. Дудченка, В. Єременка, А. Кредисова, Д. Лук'яненка, О. Мозгового, В. Новицького, В. Онищенко, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Рокочої, А. Румянцева, В. Сіденка, С. Сіденко, А. Сухорукова, Н. Татаренко, А. Філіпенка та інших авторів. Але не зважаючи на наявні ґрунтовані розробки проблематики конкурентоспроможності машинобудівельної галузі, ряд важливих теоретичних та прикладних питань все ще потребують подальшого вивчення.

Ціль статті - аналіз сучасного стану, умов функціонування та особливостей подальшого розвитку машинобудування України у глобалізаційному просторі.

Важливою ознакою глобалізації та процесу формування нових структур у системі міжнародного поділу праці є зміна традиційних ринкових кордонів, модифікація та навіть знищення останніх. Це не може не впливати на конкуренцію у сфері машинобудування на основі формування об'єднаних в єдину мережу інтернаціональних товаровиробників, колишніх національних галузей та цілих економік. Прискорений інформаційний розвиток суспільства зумовлює ситуацію, за якої ключової ролі набуває комплекс інструментів геостратегії та інституційної політики держави, що втілюється у створенні та запровадженні найбільш прогресивних технологій.

Зміни умов міжнародної конкуренції, і передусім в машинобудівних галузях, значною мірою засновуються на новітніх тенденціях, передусім, в галузі інформатики. Враховуючи, що контроль над інформацією перетворюється на вирішальний фактор успіху в глобальній конкурентній боротьбі, діяльність регулятивних органів провідних індустріальних країн концентрується на створенні бар'єрів виходу інформації за кордони національних територій. Це реалізується за допомогою закріплення за окремими країнами того або іншого статусу у глобальній конкурентній боротьбі, ролі лідера або аутсайдерів науково-технічного прогресу [1].

Сучасна глобальна система машинобудування сьогодні практично на 75% зосереджена в обмеженій групі країн, які забезпечують випуск практично всієї номенклатури галузі. Це такі країни, як США, Японія, Великобританія, Франція, Німеччина, Росія, Китай і Україна (табл. 1, 2).

У цих країнах частка продукції машинобудівного комплексу в загальному обсязі проведеної промислової продукції складає від 25 до 50%. Відповідно ця продукція займає провідне місце в експорті даних країн. Серед країн світу в період 2007 – 2010 рр. за вартістю продукції машинобудування лідерами є США, Японія та Німеччина, наздоганяє їх Китай. Три перші країни очолюють три провідних регіони світового машинобудування – Північноамериканський, Західноєвропейський та Східноазійський. Частка машинобудування у загальній вартості продукції обробної промисловості країни найвищою є в Сінгапурі (49%), Німеччині (38%), Швейцарії (38%), Японії (37%), США (36%), Швеції (35%).

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Таблиця 1

Обсяг експорту продукції машинобудування за країнами, млн. дол. США*

Країни	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
США	346810,1	365323,0	278039,6	333975,4
Японія	274361,5	289723,5	209412,9	281394,1
Велика Британія	106934,3	104725,8	82629,7	89470,4
Франція	116612,5	123931,6	94973,9	102289,9
Німеччина	374165,2	404638,2	317220,2	355040,9
Російська Федерація	8564,3	10422,3	8200,4	8387,2
Китай	528895,1	610754,5	537109,0	698568,6
Нідерланди	125226,2	124739,7	99632,6	114706,5
Україна	38368	49296,1	66967,3	39695,7
Сінгапур	160629,6	165723,8	133557,8	172834,9
Республіка Корея	140830,2	143818,2	126993,1	163146,3

* Складено автором на основі джерел [2]

Найкращі серед нових індустріальних країн – Індія та Бразилія – мають скромніші показники (26% та 24% відповідно).

Таблиця 2

Обсяг імпорту продукції машинобудування за країнами, млн. дол. США*

Країни	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
США	509923,0	511734,4	425295,1	518264,1
Японія	129357,9	136694,9	110956,5	142264,9
Велика Британія	145683,2	140882,5	107975,8	121648,9
Франція	132165,5	141657,8	111738,2	123342,3
Німеччина	245397,9	261918,9	220625,0	258937,6
Російська Федерація	54611,8	74021,4	46009,9	62828,8
Китай	381012,2	405310,4	372473,3	486432,5
Нідерланди	107689,6	111927,7	87000,3	102859,8
Сінгапур	125857,2	131494,0	104452,3	133197,0
Республіка Корея	97750,1	103439,2	87949,1	110590,2
Україна	10578,5	13376,8	6254,7	8166,9

*Складено автором на основі джерел [2]

Виробництво машинобудівних підприємств за 2008–2009 роки знизилось. Цьому сприяла світова економічна криза. Наслідки цієї кризи для підприємств проявляються у зростанні боргів, нестачі грошових ресурсів, збільшенні про строкової кредиторської заборгованості, спаді обсягів продажів. Криза призвела до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств у цій галузі.

За межами трьох головних машинобудівних регіонів перебувають Австралія, Південноафриканська Республіка, Російська Федерація. В Центральній Європі у виробництві окремих видів продукції досягли успіхів Чехія, Польща, Угорщина, Україна, але вони явно поступаються своїм західноєвропейським сусідам, особливо Швейцарії та Швеції.

Сьогодні у структурі галузі відбувається динамічне підвищення питомої ваги підгалузей, для яких є властивими більш високі показники доданої вартості. Для машинобудування характерні всі сучасні тенденції по розробці й упровадженню нових продуктів і технологічних процесів, що дозволяють більш повною мірою задовольняти потреби споживачів. Новації в машинобудуванні дають кращі умови для збереження і поліпшення життєвого середовища, є умовою стійкості економічних і соціальних процесів у довгостроковій перспективі.

Машинобудівна галузь може відіграти роль ключового фактора підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Забезпечення конкурентоспроможності реалізується на національному, регіональному, комерційно-фірмовому рівнях завдяки комплексу позитивних факторів, спрямованих на покращення параметрів ринкової діяльності, товарну диверсифікацію та ринкову експансію на міжнародних ринках.

Машинобудування є однією з найважливіших галузей економіки України: воно забезпечує близько 233 тис. робочих місць, створює попит на продукцію суміжних галузей і є сферою

застосування наукових досягнень. На сьогодні машинобудівний комплекс України складається з 365 підприємств, включаючи 25 державних, і 57 науково-дослідних інститутів [3].

З урахуванням світового досвіту нами було проведено SWOT-аналіз потенціалу розвитку машинобудування України, що є зручним інструментом структурного опису стратегічних характеристик ринкового середовища та дає можливість визначити перспективи галузі машинобудування та можливі шляхи їх реалізації.

До сильних сторін машинобудівельного комплексу України належить: наявність окремих підприємств, які випускають унікальну продукцію, на яку є попит на зовнішніх ринках; наявність галузевих науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро, що мають в своєму розпорядженні фахівців (хоча значно менше ніж було); збереглися традиції та досвід виробництва машинобудівної продукції. Ці фактори сприяють розвиненню порівняно стабільного попиту на ринку Росії та інших країн СНД. Також надають можливість пожвавлення внутрішнього ринку України та часткового освоєння ринків Азії, Африки та Південної Америки.

Основні проблеми галузі це: недостатня конкурентоспроможність продукції; нестача оборотних коштів; відсутність світових брендів і слабка популярність на світових ринках; експорт переважно в країни СНД; низька ефективність просування на закордонні ринки; низька продуктивність праці; недостатня наявність кваліфікованих кадрів; високий рівень зношення активної частини основних фондів; низька інноваційна активність підприємств й інвестиційна привабливість.

До основних загроз зовнішнього середовища, що впливають безпосередньо на розвиток машинобудівної галузі відносяться: поглиблення світової фінансової кризи; загострення конкуренції на ринках СНД; активна діяльність ключових конкурентів; неефективність державного регулювання в галузі стимулювання розвитку машинобудування; відсутність стабільного фінансування урядових програм за термінами і обсягами.

Машинобудівна галузь України перебуває в дуже важкому стані. Суттєвим фактором підвищення конкурентоспроможності машинобудування є роль держави у формуванні промислової політики. Що вимагає поліпшення системи управління економікою, передусім спирається на державну розробку прогнозів, цільових програм, мобілізацію фінансових ресурсів у бюджеті розвитку та інших інвестиційних інститутах, контрольованих державою. Справа підтримки національного товаровиробника має розглядатися як фактор та елемент галузевої політики. У світовій практиці існує чимало прикладів ефективної підтримки державою як провідних машинобудівних виробничих комплексів, так і машинобудівних підприємств малого й середнього бізнесового рівня. Потенційно корисним є досвід формування інноваційно-технологічних центрів, конгломератів малих підприємств, розміщених під одним дахом, для формування та підтримки яких виділяються фінансові ресурси, здійснюються ремонт і облаштування устаткування приміщень, де розміщуються малі підприємства [1].

Оптимізація інтеграційних процесів, яка відповідає інтересам репродуктивного комплексу України, завданням її соціально-економічного розвитку є особливо важливою, враховуючи умови членства у СОТ, а також небезпеку закріплення за нашою державою ролі виробника примітивних допоміжних виробів у технологічному ланцюгу під контролем провідних ринкових потуг.

Машинобудування є однією з найважливіших галузей економіки України. До сильних сторін машинобудівельного комплексу України належить: випуск унікальної продукції, на яку є попит на зовнішніх ринках; наявність галузевих науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро; збереглися традиції та досвід виробництва машинобудівної продукції. З урахуванням глобалізаційних викликів та проведеного дослідження необхідним є державна підтримка у формуванні промислової політики, яка спирається на державну розробку прогнозів, цільових програм, мобілізацію фінансових ресурсів у бюджеті розвитку та інших інвестиційних інститутах, контрольованих державою.

Література

1. Балицький С.В., Міжнародна конкурентоспроможність машинобудівної галузі України в контексті процесів глобалізації: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / С.В. Балицький; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. — К., 2005. — 19 с.
2. International Trade Center: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.Intracen.org
3. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Державна програма розвитку машинобудування на 2006-2011 роки, затверджена Постановою КМУ № 5 16 від 18 квітня 2006 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.stroyrec.com.ua.

Рецензент д.е.н., професор В.С. Реутов